

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขต ตำบลปากกราน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

ความหมายของความคาดหวัง

สุชา จันท์ธรม และสุรางค์ จันท์ธรม (2529, หน้า 55) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความเชื่อมั่นว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งน่าจะเกิดขึ้นและสิ่งใดไม่น่าจะเกิดขึ้นความคาดหวังจะเกิดขึ้นตามความเชื่อหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคน หากความคาดหวังนั้นประสบความสำเร็จหรือถูกต้อง จะมีเจตคติที่ดีหรือมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าหากความคาดหวังจากเป้าหมายไปสู่การปฏิบัติงานว่า หมายถึง ความคาดหวัง (ความเป็นไปได้) ว่าถ้ามีความพยายามแล้วย่อมนำไปสู่การกระทำ แม้ว่ากระทำที่เสร็จจะไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะงานยากเกินไป หรือประเมินค่าไม่เพียงพอหรือบุคคลขาดความชำนาญ

ประกฤษสร ปานศรี (2536, หน้า 13) ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความคิดเห็นที่บุคคลมุ่งหวัง หรือคาดคะเนต่อบุคคลอื่น กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาให้เป็นไปในอนาคต ความคาดหวังประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประสบการณ์การกระทำและอนาคต

เกศสินี กลั่นบุศย์ (2540, หน้า 16) ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า การคาดการณ์หรือความคาดหวังเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคล ประสบการณ์ที่ผ่านมาและการเห็นคุณค่าของการกระทำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการนั้น ๆ ซึ่งจะมีผลความพึงพอใจของบุคคล ในการตั้งความหวังนั้น บุคคลจะกำหนดระดับความคาดหวังไว้ให้เป็นแนวทางที่จะสามารถประสบผลสำเร็จได้

ชัชฎกร พรภาณวิษญ์ (2540, หน้า 17) ให้ความหมายของความคาดหวังว่าความคาดหวัง เป็นความรู้สึก ความคิดเห็น การรับรู้ การตีความ หรือการคาดการณ์ต่อเหตุการณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เห็นเป็นประจักษ์ พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลจะเป็นไปเพื่อการได้รับผลลัพธ์ ตามที่คาดหวังไว้

สกาวเดือน ปธนสมิทธิ (2540, หน้า 64) ให้ความหมายของความคาดหวังว่า เป็นแนวคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วแสดงออกมาโดยการพูด การเขียน และการแสดงออกดังกล่าวนั้น ขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งบุคคลอื่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้ หรืออีกกล่าวหนึ่ง ความคาดหวัง คือ การแสดงออกทางทัศนคติอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอกทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงออกโต้ตอบสิ่งต่าง ๆ ในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธจึงควรพิจารณาในด้านองค์ประกอบของทัศนคติควบคู่ไปด้วย

เบญจา นิลบุตร (2540, หน้า 10) ได้กล่าวว่า ความคาดหวังเกิดจากรู้สึกนึกคิดในการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นอย่างไร อันเป็นความปรารถนาจะให้ไปถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

พัชรี ศรีสุข (2542, หน้า 11) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง การคาดคะเน หรือความมุ่งหวังของบุคคลกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอาศัยข้อมูลจากอดีต ปัจจุบัน เป็นตัวทำนาย ซึ่งจะแตกต่างกันตามลักษณะของแต่ละบุคคล ความต้องการ บทบาทหน้าที่และเป้าหมายในการกระทำนั้น ๆ

ปิยะสุดา แคว้นนนทรี (2544, หน้า 8) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง การคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผ่านมา คุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อความพึงพอใจของบุคคล

แบลร์ (Blair) (อ้างถึงใน วิภาดา วัฒนนามกุล, 2539, หน้า 13) กล่าวว่า ความคาดหวัง เป็นค่านิยมทั้งทางบวกและทางลบที่บุคคลมีต่อผลของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

ฟินน์ (Finn, 1921, pp. 15-16) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง การประเมินคุณค่าบุคคลหรือตนเองด้านจิตรู้สึกและใช้ความคาดหวังนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมที่จะมีผลต่อบุคคลที่ตนคาดหวังหรือต่อตนเองในลักษณะที่ตนคิดว่าถูกต้อง

สรุปได้ว่า ความคาดหวังเป็นความคิด ความเชื่อ ความต้องการ ความมุ่งหวังหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง เช่น บุคคล การกระทำหรือเหตุการณ์ เป็นต้น จึงเป็นการคิดล่วงหน้าโดยมุ่งหวังในสิ่งที่เป็นไปได้ว่าจะเกิดตามที่ตนคิดไว้ ทั้งนี้ความคาดหวังของบุคคลจะขึ้นอยู่กับความต้องการและเป็นไปตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีความคาดหวัง

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectation theory) ซึ่งนักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยม เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่จะสนองความต้องการของตนเอง จึงเกิดสมมติฐานดังนี้ (อุไรวรรณ เกิดผล, 2539, หน้า 56)

1. พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยผลรวมของแรงผลักดันภายในของเขาเอง และแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม
2. มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน
3. บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือก ได้แก่ ความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้ภายหลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว ความคาดหวัง (Expectation theory) เป็นความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผล ในแนวทางที่เป็นไปได้ หรือเป็นความหวังที่คาดการณ์ว่าต้องการจะได้ในอนาคตของบุคคล ความคาดหวังจึงเป็นสถานะทางจิตที่บุคคลคาดคะเนล่วงหน้าแต่บางสิ่งบางอย่างว่าควรจะมี ควรจะเป็นหรือควรจะมีเกิดขึ้นตามความเหมาะสม ในเรื่องของความคาดหวังจึงมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ได้แก่ เคิร์ท เลย์วิน (Kurt Lewin) เอ็ดเวิร์ด โทลแมน (Edward Tolman) วิคเตอร์ เอช. วรูม (Victor H. Vroom) พอร์ตเตอร์ และลาเวอร์ (Portor and Lawer) เป็นต้น ดังนั้นทฤษฎีความคาดหวังที่กล่าวนี้จะอยู่ในรูปของกลุ่มทฤษฎีและเพื่อความเข้าใจจะกล่าวถึงทฤษฎีในกลุ่มนี้ตามลำดับดังนี้

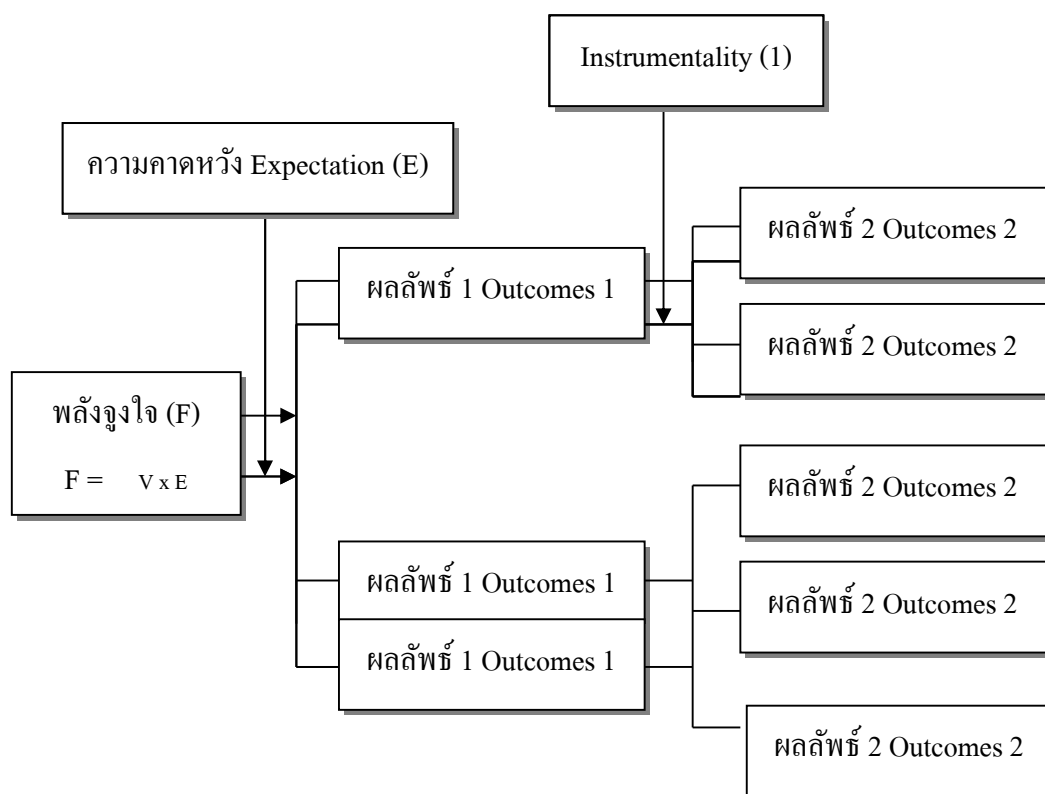
ทฤษฎีความคาดหวังของเคิร์ท เลย์วิน (Kurt Lewin) และเอ็ดเวิร์ด โทลแมน (Edward Tolman) ในประเด็นของการให้ผลตอบแทนทฤษฎีนี้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะทำงานทุ่มเทมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ระดับความเข้มข้นของความต้องการผลตอบแทนและความคาดหวังของบุคคลนั้นว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่จะได้รับการตอบสนองดังกล่าวยกตัวอย่างเช่น นาย ก. มีความต้องการที่จะได้รับเงินเดือนขึ้นพิเศษประจำปีด้วยเห็นว่าการได้รับขึ้นพิเศษนั้นมีคุณค่ากับตน และความคาดหวังไว้ถ้าตนเองได้ทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มที่ โอกาสในการได้รับขึ้นพิเศษก็จะสูง นาย ก. ก็จะพยายามทำงานในลักษณะที่ทุ่มเทมากขึ้น ในทำนองกลับกันถ้า นาย ก. ทราบดีว่าปีนี้ไม่มีนโยบายให้ขึ้นพิเศษ แม้ว่า นาย ก. จะมีความต้องการเพียงใดก็ไม่มีความเป็นไปได้ นาย ก. ก็จะพยายามทุ่มเททำงานดังนี้ เป็นต้น

ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom) ทฤษฎีนี้เสนอโดยวิคเตอร์ เอช. วรูม (Victor H. Vroom, 1964, pp. 91-103) มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของเลย์วิน (Lewin) และโทลแมน (Tolman) แต่ได้ขยายความโดยเสนอในรูปแบบของตัวแบบ (Model) ของความคาดหวังในการทำงานที่เรียกว่า VIE Model หรือ VIE Theory

V = Valance คือ ระดับความรุนแรงของความต้องการของบุคคลในเป้าหมายรางวัลกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ คุณค่าความสำคัญของรางวัลที่บุคคลให้กับรางวัลนั้น

I = Instrumentality คือ ความเป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ 1 ที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ 2 เช่น การทุ่มเทในการทำงานจะนำไปสู่การพิจารณาขั้นพิเศษ เป็นต้น

E = Expectancy คือ ความคาดหวังถึงความเป็นไปของการได้ซึ่งผลลัพธ์หรือรางวัลที่ต้องการเมื่อแสดงพฤติกรรมบางอย่าง

ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom)

ที่มา : วิคเตอร์ เอช. วรูม (Victor H. Vroom, 1964, pp. 91-103)

อริยา คูหา (2546, หน้า 73-74) ได้กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาบนโลกใบนี้ เมื่อเติบโตขึ้นในช่วงอายุหนึ่งที่มีความต้องการ ความรู้สึกเป็นของตัวเอง หรือเมื่อมีวุฒิภาวะเจริญเติบโตขึ้นในทางความคิด ทุกคนต่างก็มีเป้าหมายให้กับตัวเองเพื่อต้องการให้เกิดความสำเร็จ และในการเดินทางที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น ทุกคนก็จะต้องมีความคาดหวังให้กับความสำเร็จนั้น เพื่อให้มีความหวังนั้น อาจจะเป็นความคาดหวังให้กับตัวเองหรือเป้าหมายคาดหวังให้กับบุคคลอื่น โดยทำการคาดหวังให้บุคคลอื่นเป็นไปตามที่ตัวเองต้องการตามเป้าหมายที่วางไว้ผู้ที่ให้ต้นกำเนิดแห่งแนวคิดนี้คือ เอ็ดเวิร์ด โทลแมน (Edward Tolman) แต่ผู้ที่ได้เผยแพร่และสร้างทฤษฎีคือ วิคเตอร์ วรูม

(Victor Vroom) โดยที่วรูมให้ทรรศนะเกี่ยวกับสมมุติฐาน 4 ประการที่เป็นบ่อเกิดแรงจูงใจในการทำงาน กล่าวคือ

1. การคาดหวังว่าเมื่อแสดงพฤติกรรมไปแล้วจะทำสิ่งนั้นได้หรือไม่ มีความรู้ความสามารถและมีสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกที่จะแสดงพฤติกรรมเพียงพอที่จะดำเนินได้มากเพียงใดและมีบทบาทที่สามารถแสดงความสามารถทำได้ดีเพียงใด
2. การคาดหวังว่าเมื่อทำงานนั้นแล้วทำได้ดีเพียงใด
3. การคาดหวังว่าเมื่อทำงานนั้นได้แล้วจะได้ผลลัพธ์อย่างที่ต้องการหรือไม่
4. การตีผลลัพธ์ที่ได้จากการกระทำ ถ้าเขาเห็นว่ากระทำแล้วมีค่า เขาก็อยากทำ แต่ถ้าไม่มีค่าเขาก็ไม่สนใจ จึงสรุปได้ว่าคนเรามีแรงจูงใจในการกระทำสิ่งใด ๆ ย่อมมีความคาดหวังตามเงื่อนไขข้างต้น เพราะหากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปแล้วแรงจูงใจย่อมขาดหายไปด้วย เมื่อดูตามสภาพแล้วทฤษฎีเน้นเรื่องการพัฒนา โดยที่วรูมเน้นว่า มนุษย์ควรรู้ขีดจำกัดและความสามารถของตน

แบทเทริน์และมาร์ติน (Bartal and Matin) (อ้างถึงใน พิไลวรรณ จันทรสุกรี, 2540, หน้า 26) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความคาดหวังตามแนวคิดของวรูม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. ความคาดหวังในความพยายามต่อการกระทำหรือการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าว่าตนเองพยายามต่อกระทำพฤติกรรมได้ตามความสามารถแล้วโอกาสที่จะกระทำสิ่งนั้นได้สำเร็จมีมากน้อยเพียงใด เป็นการคิดก่อนจะทำสิ่งต่าง ๆ ว่าสามารถทำได้หรือไม่
2. ความคาดหวังในการกระทำต่อผลลัพธ์หรือผลของการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่บุคคลคาดหวังไว้ล่วงหน้าก่อนกระทำพฤติกรรมว่าถ้าหากกระทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้ผลลัพธ์แก่ตนเองในทางที่ดีหรือไม่
3. ความคาดหวังในคุณค่าของผลลัพธ์หรือรางวัล หมายถึง คุณค่าจากผลของการกระทำที่เกิดแก่บุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น
4. ดังนั้นทฤษฎีความคาดหวังวรูม (Expectation theory) บางทีเรียกว่า VET Theory และได้กำหนดเป็นสูตรไว้ดังนี้

การจูงใจ (หรือแรงจูงใจ) = คุณค่าของผลลัพธ์ x ความคาดหวัง x ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์

1. คุณค่าของผลลัพธ์แต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับความปรารถนาหรือความต้องการ ถ้าต้องการมากจะมีค่าเป็นบวก แต่เฉย ๆ ไม่รู้สึกยินดีร้าย จะมีค่าเป็นศูนย์ และถ้าไม่ชอบหรือไม่ต้องการจะมีค่าติดลบ

2. ความคาดหวัง คือความน่าจะเป็นที่การกระทำอย่างหนึ่งจะมีโอกาสที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ในระดับแรกมากน้อยเพียงใด ถ้าคนเชื่อแน่ว่า หากทำงานเต็มที่จะสามารถทำให้ได้ผลผลิตสูง

อย่างแน่นอน ความคาดหวังจะเท่ากับหนึ่ง ในทางตรงกันข้าม ถ้าเชื่อว่าถึงแม้จะพยายามทำงานหนักสักเพียงใดก็ไม่สามารถทำผลงานออกมาในปริมาณสูงได้เลย ความคาดหวังก็จะเท่ากับศูนย์

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์ อธิบายได้ว่า แรงจูงใจของแต่ละคนจะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับหรือที่คิดว่าสมควรจะได้รับเมื่อกระทำการนั้นสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งของแรงจูงใจที่บุคคลจะมีหรือไม่ หรือมีมากน้อยย่อมขึ้นกับความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์

ความสำคัญของความคาดหวัง

ความคาดหวังมีส่วนสัมพันธ์กับความสำเร็จอย่างมาก ถ้าเรามีความคาดหวังมาก ก็ยิ่งมีความตั้งใจที่จะทำงานนั้นมาก ถ้ามีความหวังน้อยหรือมองไม่เห็นความหวังเลย กำลังใจในการปฏิบัติงานก็ยิ่งลดลง การทำงานใด ๆ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ความคาดหวังว่าจะสำเร็จจึงเป็นเสมือนแม่เหล็กที่จะดึงดูดคนให้เข้าไปสู่สถานการณ์ของการทำงาน เพราะความคาดหวังที่มีต่องานจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลตั้งใจทำงานมากยิ่งขึ้น จึงมีผู้ให้ความสำคัญของความคาดหวังไว้ ดังนี้

สตีลยั วังส์ สวรรค์ (2529, หน้า 514-518) กล่าวถึง “ถ้ามีผู้คาดหวังพฤติกรรมของบุคคลใด บุคคลหนึ่งไว้ได้อย่างไร จะโน้มนำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาใกล้เคียง หรือตรงกับที่มีผู้คาดหวังเอาไว้ ทั้งนี้ หมายถึงความคาดหวังตั้งไว้ใกล้เคียงกับความเป็นไปได้ หรือความน่าจะเป็น”

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปให้เห็นถึงความสำคัญของความคาดหวังของบุคคลหนึ่งที่มีต่ออีกบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กัน มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงาน ดังนั้น การได้ทราบถึงความคาดหวังของผู้ที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกัน จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและตรงความต้องการมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของความคาดหวัง

ประโยชน์ของความคาดหวัง คือ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ การทุ่มเท ความพยายาม นั่นคือ เมื่อเราเกิดความคาดหวังใด ๆ (ทั้งทางลบและทางแข็ง) ก็มักจะพยายามทำให้บรรลุสิ่งนั้น เพื่อให้ได้มาตามความคาดหวัง จึงมักจะเกิดแรงกระตุ้นความพยายามที่มากขึ้น

ปัจจัยกำหนดความคาดหวัง

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1980, pp 191-194) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีความคาดหวังแตกต่างกันไว้ดังนี้

1. อุดมการณ์ด้านวัฒนธรรม (Cultural ideals) วัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะทำให้มาตรฐานของความคาดหวังแตกต่างกัน ซึ่งมาตรฐานนี้ครอบคลุมถึงระดับความสำเร็จ และทัศนคติ

ต่อความสำเร็จ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจะรับรู้ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อตนเองและความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม การตั้งความคาดหวังของบุคคลในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกันไป

2. ชนิดของครอบครัว (Kind of family) เด็กที่มาจากครอบครัวที่มั่นคงมีแนวโน้มที่จะตั้งจุดมุ่งหมายในอนาคตสูงกว่าเด็กที่ไม่มีความมั่นคงภายในครอบครัว เด็กที่ต้องย้ายถิ่นฐานบ่อย ๆ จะไม่สามารถคาดหวังหรือวางแผนอนาคตของตนเองได้ชัดเจนเท่าเด็กที่ไม่ต้องย้ายถิ่น ขนาดของครอบครัวจะไม่มีอิทธิพลต่อการตั้งเป้าหมายของเด็ก เด็กที่มาจากครอบครัวขนาดเล็กมีแนวโน้มที่จะพบความสำเร็จมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่ ทั้งนี้ เพราะครอบครัวขนาดเล็กพ่อแม่สามารถทุ่มเทและส่งเสริมให้เด็กมีความคาดหวังและสามารถวางแผนทางให้เด็กไปสู่ความคาดหวังได้มากกว่าเด็กในครอบครัวขนาดใหญ่ ครอบครัวที่มีมารดาเป็นผู้นำ เด็กมีแนวโน้มที่จะมีระดับความคาดหวังสูง อาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างกัน โดยเฉพาะกับบุตรชาย

3. ชั้นทางสังคม (Ordinal position) ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และฐานะเศรษฐกิจดี บิดามารดาจะให้ความคาดหวังแก่บุตรคนแรกและให้โอกาสแก่บุตรคนแรกมากที่สุด ถ้าเป็นบุตรชาย ซึ่งตรงกันข้ามกับครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น พี่โตขึ้น และมีงานทำให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวยับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น

4. วินัย (Discipline) เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตยจะตั้งความคาดหวังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ในทางตรงกันข้ามเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะตั้งความคาดหวังที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

5. ฐานะในกลุ่ม (Group status) กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อเด็กมาน้อยเพียงใดขึ้นกับฐานะของเด็กในกลุ่มและความคาดหวังของกลุ่มที่มีต่อตัวเอง ถ้าฐานะของเด็กมั่นคงและไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความประทับใจให้กับสมาชิกในกลุ่ม เด็กจะต้องการเลื่อนขั้นตนเองเข้าสู่ผู้นำกลุ่ม ทำให้การตั้งความคาดหวังหลาย ๆ อย่าง ไม่อยู่บนรากฐานของความเป็นจริง ส่วนบุคคลที่ชอบแยกตัวเอง ความคาดหวังของกลุ่มจะมีผลต่อเขาเพียงเล็กน้อย

6. การให้กลไกการหลบหนี (Use of escape mechanisms) กลไกการหลบหนีที่มีผลต่อการตั้งความคาดหวังมากที่สุด คือ การฝันกลางวัน ในลักษณะต่าง ๆ กันก็มีความสำคัญ เช่น ฝันอยากจะเป็นพระเอกหรือนางเอก เด็กจะตั้งความคาดหวังไว้ว่าต้องประสบความสำเร็จ และหลีกเลี่ยงความล้มเหลว ซึ่งอาจจะเป็นการตั้งความคาดหวังที่ไม่อยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

7. การบอกกล่าวถึงความคาดหวัง (Labelization of aspiration) ความคาดหวังของเด็กที่บอกกล่าวออกมา มักจะอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงมากกว่าการที่เด็กเก็บไว้ และคิดอยู่คนเดียวอย่างไรก็ตาม ความคาดหวังที่เด็กบอกกับเพื่อนสนิท จะเป็นลักษณะความใฝ่ฝันไม่ค่อยใกล้เคียงกับความเป็นจริงเท่ากับที่เขาบอกกับบิดา มารดา ครู หรือบุคคลที่ไม่ค่อยคุ้นเคยกัน เมื่อ

เด็กวัยรุ่นบอกถึงความคาดหวังของตนให้บุคคลอื่นฟัง จะเป็นการท้าทายให้เขาพิสูจน์ตัวเอง โดยพยายามทำให้ได้ตามที่พูดไว้ เพราะเขารู้ว่าหลายคนใส่ใจในสิ่งที่เขาพูด เขาไม่ต้องการพบสายตาที่มองเขาด้วยความผิดหวัง

8. ความล้มเหลวและความสำเร็จในอดีต (Past failures and successes) บุคคลที่ประสบความสำเร็จสม่ำเสมอ ๆ มีแนวโน้มที่มีความคาดหวังว่าจะได้รับความสำเร็จอีกในอนาคต ในทำนองเดียวกับบุคคลที่พบความผิดหวังซ้ำ ๆ มักคิดว่าอนาคตจะผิดหวังอีก ประสบการณ์เช่นนี้จะมีผลต่อการตั้งความหวังในอนาคตว่าบุคคลนั้นจะตั้งความคาดหวังไว้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงหรือไม่เพียงไร

9. เพศ (Gender) บรรยากาศของบ้านและโรงเรียนจะส่งเสริมกระตุ้นให้เด็กชายตั้งความหวังสูงกว่าเด็กหญิง เด็กชายมักถูกกระตุ้นให้มีความหวังทางการศึกษา การงาน และการประกอบอาชีพ แต่เด็กหญิงมักคาดหวังที่จะได้รับการยอมรับจากกลุ่ม การแต่งงาน ซึ่งเด็กเองก็ยังไม่รู้ว่าจะแต่งงานเมื่อไร แต่งานกับใคร ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมหลังแต่งงานจะเป็นอย่างไรจึงเป็นเรื่องยากที่เด็กหญิงจะวางแผนในเรื่องเหล่านี้ ดังนั้น เด็กหญิงจึงมีแนวโน้มที่จะตั้งจุดหมายในระยะสั้นกว่าเด็กชายแม้ในเรื่องการเรียนเด็กหญิงมักจะวางแผนระยะสั้น เช่น เดือนต่อเดือน

10. เซวี่ปัญญา (Intelligence) เมื่อเด็กอยู่ในกลุ่มที่ค่านิยมต่อความสำเร็จสูง เด็กจะตั้งความคาดหวังให้ตนประสบความสำเร็จเหนือเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ซึ่งอาจไม่อยู่บนรากฐานของความเป็นจริง อย่างไรก็ตามเด็กที่ฉลาดจะตั้งความคาดหวังของตนโดยอาศัยความสนใจและความสามารถของตนมากกว่าทำตามจุดมุ่งหมายที่กลุ่มตั้งไว้ในทางกลับกันเด็กที่ฉลาดน้อยจะตั้งความคาดหวังไว้ตามค่านิยมของกลุ่ม

11. บุคลิกภาพ (Personality) บุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อความคาดหวังไว้หลายกรณีด้วยกัน ในเรื่องการชดเชย บุคคลที่ไม่ยอมรับตนเองจะตั้งความคาดหวัง โดยไม่คำนึงถึงความสามารถของตนเอง เพื่อปกปิดความไม่สามารถของตนเอง บุคคลที่มีความมั่นใจในตนเองจะตั้งความคาดหวังที่สอดคล้องกับความเป็นจริงกับตน ส่วนบุคคลที่มีความวิตกกังวลต่ำมีแนวโน้มจะตั้งความคาดหวังไว้สูง เนื่องจากคำนึงถึงความสำเร็จของตนมากกว่าความล้มเหลวอาจมีความคาดหวังไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงได้ ส่วนบุคคลที่มีวิตกกังวลสูงมักวิตกอยู่กับความล้มเหลวในอดีต ทำให้มองอนาคตในแง่ดีน้อยกว่าจะเป็น

การวัดความคาดหวัง

ความคาดหวังเป็นสภาวะทางจิตอย่างหนึ่งของบุคคล ซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือความคิดเห็นด้วยวิจาร์ณญาณเกี่ยวกับการคาดคะเน หรือคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งควรมี

ควรจะเป็นหรือควรเกิดขึ้น ตามความจำเป็นเหมาะสมต่อสภาพการณ์หรือสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง ดังนั้น การวัดความคาดหวังจึงคล้ายกับการวัดความคิดเห็นโดยใช้วิธีวัดแบบ ไลเคิร์ต สเกล (Likert Scale) ได้ ชัยฉุกร พรภาณุวิชญ์ (2540, หน้า 19) นอกจากนี้มาตรวัดแบบ ไลเคิร์ต สเกล (Likert Scale) ที่นิยมแต่ละข้อความจะกำหนดค่าที่เลือกตอบเป็น 5 ตัวเลือก คือ คาดหวังมากที่สุด คาดหวังมาก คาดหวังปานกลาง คาดหวังน้อย และคาดหวังน้อยที่สุด และให้มี น้ำหนักเท่ากับ 5, 4, 3, 2, และ 1 ตามลำดับ (นันทา ดิงสมบัติยุทธ, 2538, หน้า 42)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำชุมชน

ความหมายผู้นำ

กิติ ดยัคคานนท์ (2543, หน้า 21) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีศิลปะที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และนำบุคคลเหล่านั้นไป โดยได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังได้รับความเคารพนับถือ ความร่วมมือและความมั่นใจจากผู้ได้บังคับบัญชาเหล่านั้นอย่างจริงจัง

จิตจำนงค์ กิติกิริติ (2532, หน้า 108) ได้กล่าวถึง ความหมายของผู้นำท้องที่คือ บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชน ได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ พฤติกรรมของผู้นำท้องที่จะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญหรืออาจกล่าวโดยสรุปว่า ผู้นำท้องที่ คือ ผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้

จากความหมายของผู้นำ จิตจำนงค์ กิติกิริติ (2532, หน้า 108) ได้สรุปสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ สามารถทำให้คนอื่นอยากเดินตามและให้ความเคารพนับถือเชื่อใจ และให้ความร่วมมือในการทำงานต่าง ๆ
2. ผู้นำ คือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จที่ดีหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางใจ

ประเภทของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้มีอายุ ผู้มีความรู้ดี ข้าราชการบ้านาญ ผู้มีฐานะดี หรือพระสงฆ์ นอกจากนี้หากแบ่งประเภทผู้นำชุมชนให้ละเอียดลงไปอีก สามารถแบ่งประเภทของผู้นำได้ดังต่อไปนี้ (สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2537, หน้า 23-24)

1. ผู้นำทางความคิด เป็นผู้นำที่นำเสนอความคิดในการพัฒนาประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 คิดที่จะพัฒนาคนแล้วพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เน้นให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง รู้จักปัญหา รู้จักลดอบายมุข อยากรู้ตัวเอง จนนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา

1.2 การพึ่งตนเองทางการเกษตรด้วยการทำเกษตรผสมผสาน มีความรู้ทางธุรกิจในการซื้อขาย การจัดการ และมีการออมทรัพย์

1.3 การวิเคราะห์ชุมชน และทางเลือกในการแก้ไขปัญหา สามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ได้ อาทิ แนวคิดเศรษฐกิจ 3 ขา ในการพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในเรื่องการผลิต ทุน และการตลาด

1.4 วิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มตนเอง คือ มีกระบวนการวิเคราะห์ระบบชนบททำให้แยกแยะกลุ่มคนในหมู่บ้าน ได้คัดเลือกเกษตรกรรายย่อยที่ยากจน และส่งเสริมให้พวกเขารวมกลุ่มกันทำงานและกระตุ้นผู้นำให้เกิดขึ้นจนเป็นที่ยอมรับ ทำให้คนจนคลี่คลายปัญหาได้มาก และกลายเป็นผู้นำกลุ่มขึ้นมา

1.5 การจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โดยมีกิจกรรมที่ร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง และนักเรียนอย่างใกล้ชิด

2. ผู้นำทางด้านศีลธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ เริ่มจากการเทศน์ สอนกรรมฐาน การลดละอบายมุข และประยุกต์กับงานพัฒนา

3. ผู้นำทางด้านอาชีพ เทคนิค การปฏิบัติ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เน้นหนักการทำกิจกรรมเฉพาะด้าน เช่น เกษตรผสมผสาน ปศุสัตว์ และผู้ที่มีกระบวนการทำงานที่ดีกับชาวบ้าน คือ มีความสัมพันธ์กับชุมชน การจัดประชุม อบรม ศึกษาดูงาน วิเคราะห์ชุมชน จัดอันดับปัญหาเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

4. ผู้นำด้านการพูดแบบกระตุ้นเร่งเร้าทั้งแนวความคิดและการปฏิบัติ การพูดในสิ่งที่ตัวเองทำมาด้วยมือ การพูดอธิบายแบบเรียบ ๆ

5. ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมายเพื่อชาวบ้าน โดยเสนอแผนงานและกิจกรรมเข้าสู่หน่วยราชการได้

6. ผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน การมีบารมีและความสามารถในการระดมทุนภายในชุมชนและภายนอก

คุณลักษณะของผู้นำ

คุณลักษณะของผู้นำนั้นถือว่าเป็นคุณสมบัติที่ผู้นำแต่ละคนมีอยู่โดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษา พบว่า คุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่นที่เื้อต่องานพัฒนาชุมชนมีหลายประการ ดังนี้ (จิตจำนงค์ กิติกิริติ, 2532, หน้า 110-111)

1. จิตใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
2. มีความซื่อสัตย์ตรงต่อหน้าที่
3. มีจิตใจกุศล
4. ยอมรับวิทยาการแผนใหม่
5. เชื่อมั่นในตนเอง
6. มีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
7. มีความจงรักภักดีต่อสถาบัน
8. มีความเป็นผู้นำ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ความหมายของบทบาท

บทบาทเป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับองค์การ แสดงถึงพฤติกรรมของคนในองค์การ ที่คาดว่าจะแสดงออก บทบาทเกิดจากผลของการเกี่ยวข้องกัน ขององค์การที่เป็นทางการ เทคนิค วิทยาการองค์การที่ไม่เป็นทางการ และความคาดหวังของบุคคลในงานที่ทำ (ธงชัย สันติวงษ์และ ชัยยศ สันติวงษ์, 2546, หน้า 91)

มงคล หวังสุขใจและคณะ (2538, หน้า 66-67) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตาม สิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาท คือ สั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี เป็นคนไข้ บทบาท คือ ปฏิบัติตามหมอสั่ง นอกจากนี้ยังได้ พูดถึงบทบาทของมนุษย์แต่ละคนไว้ว่า มนุษย์จะมีบทบาทหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอสมควร เช่น มีผู้ใหญ่กว่าก็ต้องมีผู้ต่ำกว่า มีครูก็ต้องมีนักเรียน มี นายจ้างก็ต้องมีลูกจ้าง ซึ่งแต่ละตำแหน่งก็ต้องมีบทบาทหลายแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม การ กำหนดบทบาท เช่น ลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ หมอต้องรักษาคนไข้อย่างมีจรรยาบรรณ สามีนต้องเลี้ยง ภรรยาและลูก นักเรียนต้องเรียนหนังสือ เป็นต้น จะช่วยให้บุคคลได้มีพฤติกรรมอย่างมี ประสิทธิภาพ เพราะบทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่าง ๆ ที่ปฏิบัติ เช่น ตั้งแต่การเลี้ยง ดูเด็ก ๆ จนถึงการตัดสินใจเรื่องสงครามหรือสันติภาพ

ยิ่งสังคมซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร บทบาทก็ยิ่งจะแตกต่างกันไปมากขึ้น เพราะบางบทบาท คนธรรมดาสามัญปฏิบัติได้ บางบทบาทก็ต้องอาศัยความชำนาญพิเศษที่มีคนเพียงไม่กี่คนทำได้ เช่น การไปปฏิบัติภารกิจในอวกาศ หรือบางบทบาทก็ต้องอาศัยประสบการณ์จึงจะได้ผล เช่น ถ้าขับรถ รู้แต่ทฤษฎีว่าเกียร์อยู่ไหน แล่นเร็วแค่ไหนจนถึงเปลี่ยนเกียร์ใหม่ ถือพวงมาลัยอย่างไร ฯลฯ แต่หาก ออกไปขับเองจริง ๆ แล้วจะขับไม่ได้อย่างที่รู้ เพราะความไม่ชำนาญหรือไม่มีประสบการณ์มากพอ

นั่นเอง จะเห็นได้ว่ามนุษย์มีบทบาทหลายอย่างในการอยู่ร่วมกัน และแต่ละบทบาทก็สะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งก็เป็นสิ่งช่วยให้มนุษย์สามารถมีระเบียบในการอยู่ร่วมกัน (มงคล หวังสุขใจและคณะ, 2538, หน้า 66)

อรุณ รักธรรม (2536, หน้า 18) ได้แบ่งระบบของบทบาท (System of role) ในการบริหารจิตวิทยาไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. บทบาทจริง (Actual role or role behavior) คือ บทบาทหรือพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคล ซึ่งจะถูกควบคุมโดยอารมณ์ ทศนคติ พฤติกรรมส่วนตัว และปัญหาในการปฏิบัติงาน เป็นต้น
2. บทบาทที่องค์การกำหนด (Role prescription) คือ ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งองค์การหรือหน่วยงานกำหนดให้ หากผู้ปฏิบัติตามก็จะมีปัญหาในการปฏิบัติงาน
3. บทบาทที่คาดหวัง (Role expectation) คือ บทบาทที่สามารถแบ่งออกเป็นความคาดหวังที่บุคคลอื่นมีต่อตนเอง และตามความคาดหวังของตนเอง ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อตนเองไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามความคาดหวัง

บทบาทในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ข้างต้นได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไว้ดังนี้ (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457)

1. ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎรกำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนี้

1.1 ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน (มาตรา 27)

1.2 ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน มีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร กล่าวคือ (มาตรา 10)

1.2.1 รักษาความสงบและความสุขสำราญ ช่วยป้องกันความทุกข์ภัยของลูกบ้านตามสมควรที่สามารถจะช่วยให้ การที่กล่าวนี้ ถ้าสมควรจะต้องปรึกษาหารือและช่วยกันกับเพื่อน ผู้ใหญ่บ้านที่ดี กำนันที่ดี นายตำบลที่ดี ก็เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องปฏิบัติให้เห็นสมควรแก่การที่จะรักษาประโยชน์และความสุข

1.2.2 ควบคุมดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องพึงกระทำตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ

1.2.3 กระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำบรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติในตำบล คือการที่จะกล่าวราษฎรในตำบลนั้นให้ประพฤติตามพระราชกำหนดตามกฎหมาย หรือการที่จะรับกิจสุทุกข์ของราษฎร

1.2.4 นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย (มาตรา 34 ทวิ)

2. ด้านที่เกี่ยวข้องกับความอาญา

2.1 ตามกฎหมายว่าด้วยการลักษณะการปกครองท้องที่ได้กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ในการเกี่ยวข้องกับอาญาดังต่อไปนี้ (มาตรา 28)

2.1.1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นใน หมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อนายกำนัน นายตำบลให้ทราบ

2.1.2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นใน หมู่บ้านใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านนั้นให้ทราบ

2.1.3 เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยทำผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของในการทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้แล้วรีบจับ ส่งต่อนายตำบล

2.1.4 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้ทำ ผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และรีบส่งต่อนายตำบล

2.1.5 ถ้ามีหมายหรือคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้นเป็น หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อนายตำบลหรือกรมการอำเภอตามสมควร

2.1.6 เมื่อเจ้าพนักงานมีผู้ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการ ให้เป็นไปตามหมาย

2.2 กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา ดังนี้ (มาตรา 35)

2.2.1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าจะเกิดขึ้นใน ตำบลของตนต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอ

2.2.2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าจะเกิดขึ้นใน ตำบลใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อนายตำบลนั้นให้ทราบ

2.2.3 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้ กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งกรมการอำเภอ

2.2.4 ถ้ามีกฎหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็น หน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้นั้น และรีบนำส่งกรมการอำเภอตามสมควร

2.2.5 เมื่อเจ้าพนักงานมีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด กำนัน ต้องจัดการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย

2.2.6 ถ้ามีผู้มาขออาศัยหรือสิ่งของที่ดี หรือผู้ต้องโจรกรรมจะทำหมายตราสิน หรือมีผู้จะขอทำการชันสูตรบาทแผลก็ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวและสิ่งของ นั้นไปยังกรมการอำเภอ

2.3 นอกจากนี้ โดยที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน ภายในตำบลหรือหมู่บ้านที่รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติ พุทธศักราช 2547

2.3.1 สืบสวนคดีอาญา

การสืบสวนคดีอาญา หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดี

วิธีการสืบสวนคดีอาญา ได้แก่ การออกตรวจดูสถานการณ์ที่เกิดเหตุเมื่อเกิดคดีอาญาขึ้น เพื่อหาข้อเท็จจริง เหตุการณ์ พยาน หลักฐาน ของกลาง ตลอดจนตรวจรายละเอียดต่าง ๆ แม้ว่า กำนัน และผู้ใหญ่บ้านจะไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา แต่หากราษฎรในตำบล หมู่บ้าน ซึ่ง เป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหาในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใดมิได้รับความเป็นธรรม บุคคลดังกล่าวอาจขอความเป็นธรรมต่อผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ

2.3.2 จับผู้กระทำผิด

กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่จะจับกุมผู้กระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้นภายใน เขตของตนนอกจากกรณีที่ได้ทำการติดตามจับโจรผู้ร้ายระหว่างเขตท้องที่ติดต่อกัน

1. เมื่อมีหมายจับ
2. เมื่อบุคคลนั้นกระทำผิดซึ่งหน้า เช่น เห็นนาย ก กำลังตีศีรษะ นาย ข อยู่ใกล้ ๆ
3. เมื่อพบเห็นบุคคลนั้นกำลังกระทำผิด
4. เมื่อมีเหตุอันสมควรว่าผู้นั้นทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี
5. เมื่อมีผู้ขอให้จับบุคคลนั้น ได้กระทำผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

6. เจ้าพนักงานขอให้ช่วย

2.3.3 อำนาจค้น ตามประมวลกฎหมาย

การค้นในที่รโหฐาน (อัน ได้แก่ การค้นบ้านเรือนของบุคคล)

1. เมื่อมีหมายค้น
2. เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วย
3. เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้า
4. เมื่อบุคคลหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้น

5. เมื่อมีสงสัยตามสมควร

6. มีอำนาจหน้าที่จัดการให้เป็นตามหมายอาญา

3. ด้านงานทะเบียน

ตามกฎหมาย ว่าด้วยลักษณะปกครองที่ได้กำหนดให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจเกี่ยวกับการทะเบียน ดังนี้

3.1 เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะทำบัญชีสำมะโนครัวในหมู่บ้านและคอยแก้ไขบัญชีนั้นให้ถูกต้องเสมอ (มาตรา 27 ข้อ 4)

3.2 ถ้ามีโจรแปลกหน้าออกสำมะโนครัวหมู่บ้านนั้นเข้ามาอาศัย เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องไต่ถาม (มาตรา 27 ข้อ 6)

3.3 ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้ได้มีที่พักตามสมควร (มาตรา 38)

3.4 ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องมีคนนำทาง

3.5 กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องรักษาบัญชีและคอยแก้ไขเพิ่มเติม (มาตรา 41)

3.6 ผู้ใหญ่ควรนำคนแปลกหน้าออกจากสำมะโนครัวตำบลมาส่งกำนันตามความในมาตรา 27 ข้อ 6 ให้ผู้ใหญ่บ้านปรึกษากับกำนันหรือจะไล่ออกจากตำบลนั้นก็ได้ (มาตรา 53)

3.7 การจัดสำรวจและจดทะเบียนบัญชีต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในราชการ (มาตรา 57)

4. ด้านการพัฒนาตำบลและการส่งเสริมอาชีพของราษฎร

4.1 ตามกฎหมายการปกครองท้องที่ นายอำเภอและกำนันมีหน้าที่ดูแลรักษาสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์

4.1.1 ชี้แจงให้ประชาชนเห็นความสำคัญของที่ดินอันเป็นสาธารณประโยชน์

4.1.2 ตรวจสอบที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ

4.1.3 ทำการพัฒนาที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยขอประสานงานกับอำเภอเพื่อขอความร่วมมือกับทางราชการ

4.1.4 เสนอให้อำเภอพิจารณาในการใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์

4.1.5 ช่วยเหลืออำเภอดูแลตรวจตรามิให้ผู้ใดหรือหน่วยงานใดเข้าไปใช้สิทธิที่สาธารณประโยชน์

4.1.6 กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ซึ่งกำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจดังต่อไปนี้

1) ถ้าเกิดการฆ่ากันตาย ตีกัน ปล้นทรัพย์ ไฟไหม้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องเรียกลูกบ้านออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายเอาของกลาง หรือดับไฟ (มาตรา 27 ข้อ 7)

2) ผู้ใหญ่บ้านเห็นลูกบ้านของตนคนใดแสดงความอาฆาตมาดร้ายแก่ผู้อื่น ผู้ใหญ่บ้านควรเรียกลูกบ้านคนนั้นมาไต่ถามและว่ากล่าวตักเตือน (มาตรา 27 ข้อ 8)

3) กำนันตรวจสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ อันอยู่ในตำบล เช่น สระน้ำ ศาลา (มาตรา 40)

5. ส่วนบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายอื่น ๆ

5.1 ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียน

5.1.1 ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้ง กรณีมีคนเกิด ตาย เมื่อรับเรื่องจากรายการแล้วต้องส่งต่อปลัดอำเภอผู้เป็นนายทะเบียนตำบล ณ สำนักงานอำเภอ ซึ่งมีการปฏิบัติ ดังนี้

1) แจ้งเกิด แบ่งเป็น คนเกิดในบ้านละคนเกิดนอกบ้านต้องแจ้งเกิดภายใน 15 วัน คนเกิดนอกบ้าน เช่น ในรถ มารดาต้องแจ้งเกิดภายใน 15 วัน

2) แจ้งตาย แบ่งเป็นคนตายในบ้านและคนตายนอกบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือเวลาพบเห็นศพ

3) การย้ายออก เจ้าของบ้านต้องแจ้งออกภายใน 15 วัน

4) การย้ายเข้า เจ้าของบ้านต้องแจ้งออกภายใน 15 วัน

5.2 ตามกฎหมายว่าด้วยบัตรประชาชน

5.2.1 แจ้งให้รายการผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ ไปยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวประชาชน (บ.ป.1) ณ ที่ว่าการอำเภอ ภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่มียุครบ 15 ปีบริบูรณ์

5.2.2 นำบัตรประจำตัวประชาชนจากอำเภอไปมอบให้ผู้ยื่นคำขอ

5.2.3 เป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตร เฉพาะด้านซึ่งปฏิบัติอยู่ตามด้านตรวจที่ตั้งขึ้น โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2526

5.3 ตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว

5.3.1 การจดทะเบียนครอบครัว มี 7 ประเภท คือ ทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ทะเบียนรับรองบุตร ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนเพิกถอนการรับรองบุตร ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม และทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้รับรอง

5.3.2 กำนันท้องที่ ที่ชายหรือหญิงหรือทั้งท้องฝ่ายมีถิ่นที่อยู่ มีอำนาจที่รับการจดทะเบียนสมรสแก่ชายหญิง

5.3.3 กำนันมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องขอจดทะเบียนสมรสด้วยวาจาใก้ ความตายจำทำคำร้องตามแบบก็ไม่ได้ ให้กำนันจดทะเบียนให้ด้วยชายหญิง

5.4 ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ

5.4.1 เป็นพยานในการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะเมื่อเจ้าของสัตว์หรือตัวแทนนำสัตว์ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์ผู้นั้น

5.4.2 หน้าที่ช่วยเหลือกำนันในการดำเนินการที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนสัตว์พาหนะ

5.4.3 สำรองและจัดทำบัญชีสัตว์

5.4.4 จัดทำบัญชีสัตว์ประจำออก

5.4.5 รับมอบตัวรูปพรรณ กรณีผู้มีตัวรูปพรรณแต่ไม่มีสัตว์

5.4.6 รับแจ้งความเมื่อสัตว์ตายจากเจ้าของ

5.4.7 รับมอบตัวกรณีสัตว์หาย

5.4.8 รับมอบบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ

5.5 ตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน

ตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียม พ.ศ.2490 การทำ ซื่อ มี ใช้ สิ่ง นำมา ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนอาวุธปืนท้องที่

5.6 ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันฝ่ายพลเรือน การดำเนินการตาม พระราชบัญญัติซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

5.6.1 การเตือนภัย จัดสถานที่หลบภัย อพยพประชากรออกจากที่อันตราย

5.6.2 การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือนในระดับอำเภอ กำนัน

ผู้ใหญ่บ้าน

5.6.3 การพิทักษ์พื้นที่เขตหลัง

สถาบันดำรงราชานุภาพ ได้สรุปบทบาทอำนาจหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

1. ปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎรโดยทั่วไป
2. อำนาจทางอาญา รับผิดชอบสิ่งที่เกิดขึ้นในตำบล
3. เกี่ยวกับการลงทะเบียนต่าง ๆ
4. เกี่ยวกับการรักษาและบำรุงสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์
5. เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีอากร

กระทรวงมหาดไทย ได้ปรับบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย
2. เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น
 - 2.1 จับกุม ปรับปรามผู้บุกรุกครอบครองป่า โดยไม่ได้รับอนุญาต
 - 2.2 จับกุม ป้องกัน ผู้บุกรุกป่าสงวน

- 2.3 จับกุม ป้องกัน มิให้ยึดครองที่ดินสาธารณะ
 - 2.4 ดูแลรักษา สงวนหวงห้าม
 - 2.5 จัดหมู่บ้าน ตำบล ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ตามพระราชบัญญัติ
 - 2.6 ประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ราษฎร
 - 2.7 ดูแลลูกบ้านให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ
 3. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ
 - 3.1 เป็นผู้พัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎร
 - 3.2 เป็นผู้นำรักษาศิลปวัฒนธรรม
 4. ด้านการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน
 5. ด้านการบริหาร
 - 5.1 การป้องกันฝ่ายพลเรือน กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ
 - 5.2 การพัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ
 - 5.2.1 เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ
 - 5.2.3 เป็นผู้เชื่อมประสานนโยบาย
 - 5.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
 - 5.3.1 เป็นกลุ่มแกนตำบลกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดการรวมกลุ่ม
 - 5.3.2 เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงร่วมกำหนดทิศทางของหมู่บ้าน
 - 5.4 การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย
- กองราชการส่วนตำบล ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หลังพ้นจากองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องพ้นจากตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนตำบล จะมีบทบาท และอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้
1. บทบาทฐานะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 - 1.1 การวางแผนพัฒนาตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2541 กำหนดให้กำนันในเขตพื้นที่เป็นกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะทำให้กำนันสามารถ เสนอแนวทางการวางแผนพัฒนาตำบลให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบล หมู่บ้านได้อย่างแท้จริง โดยคณะกรรมการดังกล่าว มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1.1.1 กำหนดแนวทางการพัฒนา ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนพัฒนาอำเภอ การเมือง ปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบล และให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น

1.1.2 เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการพิจารณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาและติดตามประเมินผลแผนพัฒนา

1.1.3 ให้ความเห็นชอบร่างแผนพัฒนา

1.2 เป็นกลไกที่สำคัญของราชการส่วนภูมิภาคในการประสาน และตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องถิ่นและท้องถิ่นนั้น ๆ

1.3 บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดประชาคมในเขตพื้นที่เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้ปกครองท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในเขตตำบล หมู่บ้าน จึงมีศักยภาพสูงในการระดมความร่วมมือ ร่วมใจ จากประชาชนกลุ่มองค์กรต่าง ๆ หน่วยงานราชการ และองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาเขตพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ในรูปของประชาคมตำบล/หมู่บ้าน

1.4 บทบาทในฐานะพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และประมวลกฎหมายอาญา ในการปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

1.5 บทบาทในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐ ที่จะต้องดูแลงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่จะต้องปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทหลายด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง และรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนา อาชีพ ด้านการสาธารณสุข ด้านอาญา ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องประสานการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างใกล้ชิด

2. บทบาทในฐานะประชาชน

2.1 ขอรับรู้ข้อมูลข่าวสารการบริหารและการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน

2.2 เสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลออกข้อบังคับตำบลต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของประชาชนในเขตตำบล หมู่บ้าน

2.3 เข้าชื่อกันเพื่อถอดถอนกรรมการบริหารฯ เฉพาะตัว คณะกรรมการบริหารฯ ทั้งคณะ และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลออกจากตำแหน่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

2.4 เข้าร่วมประชุมกับสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ และให้องค์การบริหารส่วนตำบลปิดประกาศรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้ประชาชนทราบ

2.5 ตรวจสอบการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารฯ ว่าได้ดำเนินการตามประกาศมติของคณะกรรมการบริหารฯ ที่แจ้งให้ประชาชนในตำบลหมู่บ้านทราบแล้ว

2.6 ร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เฉลิม เกษจันทร์ทิวา (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคาดหวังของประชาชนต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเทศบาลตำบลภาษี อำเภอกาฬจิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2) ศึกษาความคาดหวังต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และ 3) เปรียบเทียบสภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิตกับความคาดหวังต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลภาษี จำนวน 336 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนเห็นด้วยว่าเทศบาลตำบลภาษีมีสภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านเศรษฐกิจ 2) ประชาชนมีความคาดหวังว่าเทศบาลตำบลภาษีมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ ด้านสังคม รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านโครงสร้างพื้นฐาน 3) สภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิตกับความคาดหวังต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสูงกว่าสภาพการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

เฉลิม รุ่งทรานนท์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลจอมทอง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลจอมทอง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลจอมทอง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ประชาชนในเขตเทศบาล

ตำบลจอมทอง อำเภอจอมทองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 400 คน แยกเป็นกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่ตำบลดอยแก้ว จำนวน 94 คน ตำบลบ้านหลวง จำนวน 158 คน และตำบลช่วงเปา จำนวน 148 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อทำการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านพบว่า ปัจจัยทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกันมีความคาดหวังต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ยงยุทธ ชุ่มฤดี (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านกรณีศึกษาอำเภอแกลง จังหวัดระยอง เพื่อศึกษาบทบาทปฏิบัติงาน ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง วัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่แตกต่างกันมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานตาม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมแล้วจนถึงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ประชากรที่ใช้การดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน โดยเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ได้จำนวนตัวอย่าง 120 คน ผู้ทำวิจัยทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simply random sampling) โดยการจับสลากแบบไม่ใส่คืน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเอกสารและนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบแนะนำความสมบูรณ์และการครอบคลุมเนื้อหา ทำการตรวจสอบแนะนำความสมบูรณ์ ทดลองใช้ (try out) กับตัวอย่าง ที่มีลักษณะคล้ายกับประชากรที่ทำการศึกษา จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีของคอลลบราค (Conbrach) ซึ่งพบว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) =0.84 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้สถิติค่าร้อยละ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย

ร้อยละ 86.67 อายุระหว่าง 35-44 ปี ร้อยละ 35.83 สถานภาพสมรส คู่ ร้อยละ 82.50 ระดับการศึกษา สูงสุดระดับประถมศึกษา ร้อยละ 45.00 รายได้เฉลี่ย 7,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 30.00 ขนาดของ หมู่บ้าน M (501-1000 คน) ร้อยละ 54.17 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 46.67 บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งได้มีการ แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว จนถึงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด ด้านการปกครองและรักษา ความสงบเรียบร้อยของราษฎร รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาตำบล และการส่งเสริมอาชีพของราษฎร ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านงานทะเบียน จากข้อเสนอแนะที่พบส่วนใหญ่ พบในด้านการ พัฒนาตำบลและการส่งเสริมอาชีพของราษฎร และด้านการปกครองและรักษาความสงบ เรียบร้อยของราษฎร ส่วนสัมพันธเชิงลึกซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด ตอบคำถามในลักษณะ เดียวกันว่า สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ แต่สิ่งที่ควรยกเลิกเป็นเรื่องดังนี้ การปฏิบัติหน้าที่ โดยรับมอบอำนาจจากนายอำเภอ ในเรื่องของการชี้แนวเขตที่ดินระหว่างประชาชนกับประชาชน และเป็นนายประกันโดยใช้ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาเป็นนายประกัน ส่วนบทบาทหน้าที่ที่ ไม่ได้กำหนดไว้ใน การปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยากกระทำ คือ มีบทบาทในการบริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ได้รับงบประมาณสนับสนุนทางตรงมาสู่หมู่บ้านของตนเอง เช่นเดียวกับงบประมาณ SML หรือ โครงการอยู่ดีมีสุข และได้รับอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เยี่ยงเจ้าพนักงาน โดยตำแหน่ง มิใช่เป็น เพียงแค่ผู้ช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

สุวรรณ วงศ์บัวแก้ว (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการ ปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดหนองคาย การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาระดับและ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานตลอดจนข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดหนองคาย เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน โดยการสุ่ม ตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยโปรแกรมสำเร็จรูป คอมพิวเตอร์ ผลการวิจัย พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดหนองคาย มีขวัญในการปฏิบัติงานอยู่ ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างมี นัยสำคัญในระดับ .05 ได้แก่ อายุ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ เท่ากับ 0.23 ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้ร้อยละ 5.00 ข้อเสนอแนะ ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การพิจารณาความดีความชอบ การมอบหมายงาน พิจารณาสีทธิอันพึงมีพึงได้ หรือสิทธิต่าง ๆ ควรจะหาข้อกำหนดที่เป็นธรรมและทุกคนยอมรับและนำมาปฏิบัติโดยเท่าเทียมกัน

ผู้บังคับบัญชาควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่และบางครั้งควรมีการยืดหยุ่นในการทำงาน เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางคนมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ความรู้ ความมั่นใจ เป็นต้น ควรจัดให้มีที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นในสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นที่ทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสะดวกต่อการมาติดต่อของประชาชน ควรส่งเสริมให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความรู้สึกถึงความภาคภูมิใจและสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอ มีนโยบายสนับสนุนความก้าวหน้าของผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง และเป็นรูปธรรม ควรพัฒนาศักยภาพการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ และควรมีกิจกรรมส่งเสริมความสามัคคีปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อช่วยประโยชน์ในการประสานงาน ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกัน และมีความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ทั้งในด้านการปฏิบัติงานและส่วนตัว และควรปรับปรุงเกี่ยวกับค่าตอบแทนในการทำงานให้เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ เช่น ค่าตอบแทนให้เพียงพอที่จะอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง รวดเร็ว ทันเวลา นอกจากนั้นควรจะได้สร้างทัศนคติให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใช้จ่ายอย่างประหยัด ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหาอาชีพเสริมที่สุจริตเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว

สุวรรณ มาลี (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านตามบทบาทหน้าที่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามบทบาทหน้าที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 127 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามบทบาทหน้าที่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test ผลการวิจัย พบว่า 1) การปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามบทบาทหน้าที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นหลายด้าน พบว่า การปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย การปฏิบัติงานอยู่ระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านหน้าที่และความสะดวกเกี่ยวกับความอาญาและด้านอำนาจหน้าที่อื่น ๆ 2) ผลการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่มีตำแหน่ง ระดับการศึกษาและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน พบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีตำแหน่ง ระดับการศึกษาและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามบทบาทหน้าที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ควรมีการจัดเวรยามรักษาความสงบทั้งกลางวันและกลางคืนเพื่อป้องกันเหตุร้ายให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ควรมีกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน ควรมีการรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อหรือโรคระบาดซึ่งเกิดขึ้นในตำบลและหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ควรมีการอบรมเพื่อให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับระเบียบและข้อปฏิบัติทางราชการ ควรจัดให้มีการอบรมการประกอบอาชีพตามความต้องการของประชาชน เพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ตำบลและหมู่บ้าน และควรมีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ เช่น เกิดเหตุไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น

รักษักริมย์ กลางประพันธ์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก 2) ประชาชนมีระดับการรับรู้ต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร อยู่ในระดับมาก 3) เมื่อเปรียบเทียบกับระดับการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ตามปัจจัยส่วนบุคคล และระดับความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาท้องถิ่น แตกต่างกันตามอายุ อาชีพ และระดับความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาท้องถิ่น ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนเพศ ระดับการศึกษา และรายได้ ที่ต่างกัน มีระดับการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

อนุสรณ์ ปันธิ (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณีศึกษา ตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน พบว่า ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตำบลเมืองพาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจนโยบาย บทบาททางด้านการบริหาร และการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม ภาวะการณ์เป็นผู้นำ มีการจัดอบรมความรู้ บทบาทการบริหารงานและการพัฒนาท้องถิ่นให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประจำ มีการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมาปฏิบัติใช้อย่างจริงจัง และประชาชนควรมีส่วนร่วม

ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและการติดตามประเมินผลงานด้านการบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน